

Источники и литература:

1. Ветитнев А. М. Маркетинг санаторно-курортных услуг : учеб. пособие для вузов / А. М. Ветитнев. – М. : Академия, 2008. – 368 с.
2. Стафийчук В. И. Рекреология : учеб. пособие / В. И. Стафийчук. – 2-е изд. – К. : Альтерпрес, 2010. – 264 с.
3. Фоменко Н. В. Рекреационные ресурсы и курортология : учеб. пособие / Н. В. Фоменко. – К. : Центр учебной литературы, 2007. – 312 с.
4. Присенко В. Г. Охрана здоровья в Крыму : эволюция и концепция развития : монография / В. Г. Присенко. – Симферополь : Таврия, 1999. – 234 с.
5. Санаторно-курортне лікування, організований відпочинок та туризм в АР Крим у 2009/10 році : стат. зб. / за ред. Н. О. Полонської. – Симферополь : Гол. управління статистики в АРК, 2010. – 155 с.

Чернява Г.Л., Снігур Є.С.**УДК 338.48-6:615.8 (477.75)****ВПЛИВ РЕСУРСІВ РЕКРЕАЦІЇ, ОЗДОРОВЛЕННЯ І ТУРИЗМУ АР КРИМ
НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ**

Постановка проблеми в загальному вигляді. Економічний розвиток суспільства безпосередньо пов'язан з якісним складом всіх його членів: їх фізичним станом і здоров'ям, інтелектуальним рівнем і рівнем професійної підготовки та культури, соціально - психічним станом індивідів та ін.

Світовий досвід свідчить: чим більше розвинена економічна система, тим більшою мірою в суспільстві починають піклуватися про здоров'я нації, про фізичний стан членів суспільства, етичних проблем, екологічному вихованню. В економічно розвинених країнах в даний час затверджується «культ здоров'я», завдяки чому широке поширення одержали різні види занять у сфері фізичної культури, швидкими темпами розвивається туризм, який розглядається як форма задоволення потреб індивідуумів в пізнанні світу, спілкуванні з природою, в психоемоційній розвантаженні. Розвиваються пішохідний, лижний, гірський, водний туризм, самодіяльний туризм, створюються і вдосконалюють свою діяльність туристичні секції та клуби, користування якими є більшої частини членів суспільства.

В Україні здійснюються кроки, спрямовані на більш широке залучення її громадян до оздоровлення та туризму.

Головним ключем до вирішення проблеми поліпшення якості національного людського капіталу є ресурси рекреації, туризму та оздоровлення. Цими ресурсами у великій мірі володіє АР Крим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Створення ефективного механізму формування людського капіталу в даний час є для України надзвичайно актуальним. Тому слід було б очікувати значної уваги до розвитку фізичної культури і туризму як до одного з елементів цього механізму.

В Україні економічні проблеми становлення та розвитку фізичної культури і туризму висвітлюють у своїх роботах Гришнова О.А.[1], Вельгош Н. З.[2], та інші автори. Проблеми розвитку туризму розглядаються з позиції їх економічної ефективності як для суб'єктів підприємництва так і для економіки країни в цілому, але у відриві від значення для формування людського капіталу товариства. У публікаціях, присвячених розвитку фізичної культури, зачіпаються в основному аспекти, пов'язані зі зміцненням (накопиченням) здоров'я громадян, без урахування її впливу на багатобічний розвиток індивіда, що сприяє накопиченню трудового потенціалу працівника. Разом з тим, недооцінка значення фізичної культури і туризму в якості капіталоутворювальних елементів може призвести до значних втрат якісних характеристик людського капіталу, зниження ефективності суспільного виробництва, погіршення демографічної ситуації в країні, негативним явищем на ринку праці і т.д.

Дослідження переконують, що підхід до розвитку фізичної культури і туризму як до елементів формування людського капіталу суспільства, може сприяти перегляду ставлення до них, створення більш сприятливих умов для функціонування цих галузей. Це особливо актуально для багатьох регіонів України, в тому числі, для Криму.

Завдання і цілі статті. Так як економічний ріст обумовлений якісним складом людського капіталу в суспільному виробництві, а також ступенем їх взаємної відповідності і сполучуваності якостей сукупного капіталу нації, формування людського капіталу є необхідним. Ціллю даної статті є визначення впливу

оздоровлення і туризму в цьому процесі та основних умов функціонування в якості елементів, що впливають на стан людського капіталу.

Виклад основного матеріалу. Національний людський капітал - людський капітал країни, що є складовою частиною її національного багатства. Національний людський капітал включає соціальний, політичний капітал, національні інтелектуальні пріоритети, національні конкурентні переваги і природний потенціал нації [3, с.24].

Спочатку під людським капіталом розумілася лише сукупність інвестицій в людину, що підвищує його здатність до праці - освіта і професійні навички. Надалі поняття людського капіталу істотно розширилося. Останні розрахунки, зроблені експертами Світового банку, беруть у нього споживчі витрати - витрати сімей на харчування, одяг, житла, освіту, охорону здоров'я, культуру, а також витрати держави на ці цілі.

Людський капітал - головний фактор формування і розвитку інноваційної економіки та економіки

Використовують класифікацію людського капіталу:

1. Індивідуальний людський капітал;
2. Людський капітал фірми;
3. Національний людський капітал.

Розвиток науки, висунення інформаційного суспільства на передній план у якості складових складного інтенсивного фактора розвитку людського капіталу - висунули знання, освіта, здоров'я, якість життя населення і самих провідних фахівців, які визначають креативність та інноваційність національних економік.

Національний людський капітал складає більше половини національного багатства кожної з країн, що розвиваються і понад 70-80% розвинутих країн світу. Таким чином, людський капітал України складає близько 50% її національного багатства.

Національний людський капітал в XX і XXI століттях був і залишається головним інтенсивним чинником розвитку економіки і суспільства. Людський капітал визнаний найціннішим ресурсом, більш важливим, ніж природні ресурси або накопичене багатство. Саме людський капітал, а не матеріальні засоби виробництва, є нарідним каменем конкурентоспроможності, економічного зростання та ефективності. Теорія людського капіталу науковими методами доводить ефективність, економічну доцільність інвестицій у розвиток людини. Саме тому на науковій базі теорії людського капіталу з'явилася і отримала бурхливий розвиток у глобальному масштабі концепція людського розвитку.

Людський капітал формується за рахунок інвестицій у підвищення рівня і якості життя населення, в інтелектуальну діяльність. У тому числі - у виховання, освіта, здоров'я, знання (науку), підприємницьку здатність і клімат, в інформаційне забезпечення праці, у формування ефективної еліти, у безпеку громадян і бізнесу та економічну свободу, а також в культуру, мистецтво та інші складові. Формується людський капітал і за рахунок припливу з інших країн. Або убуває за рахунок його відтоку, що і спостерігається поки в Україні.

Фізична сила, витривалість, працездатність, імунітет до хвороб, збільшення періоду активної трудової діяльності необхідні кожній людині, в будь-якій сфері професійної діяльності. Люди усвідомлюють величезне капітальне значення здоров'я людини і нації від протилежного, при втратах здоров'я та збільшенні смертності населення. Здоров'я та довголіття - не тільки наслідок, а й найважливіші передумови розвитку людського потенціалу. Найявність двосторонніх зв'язків можна сформулювати наступним чином.

З одного боку, збільшення тривалості життя, поліпшення здоров'я є: наслідком індустріального розвитку; прогресу науки (в тому числі медицини); підвищення гігієнічної культури населення та освітнього рівня взагалі. З іншого боку, збільшення тривалості життя, поліпшення здоров'я є: необхідною умовою трудової реалізації, підвищення ефективності праці, прогресу економіки; підвищення рівня освіти, прогресу науки взагалі (здатність до навчання, зв'язку між поколіннями, накопичення знань); початкової рівності людей взагалі і рівності чоловіків і жінок, зокрема; реального права вибору.

Капітал здоров'я є невід'ємною частиною людського капіталу. Протягом усього життя індивідуума відбувається знос цього капіталу, все більш і більш прискорюється з віком. (Смерть розуміється як повне знецінення фонду здоров'я), інвестиції в людський капітал виражаються у збереженні працездатності за рахунок зменшення захворюваності і збільшення продуктивного періоду життя. Рівень здоров'я багато в чому залежить від якості послуг охорони здоров'я, яке супроводжує людину від самого народження до його пенсійного віку. Інвестиції в здоров'я забезпечують нормальний обіг робочої сили у виробництві. Зниження здоров'я, захворюваність, інвалідність виражаються в непрацездатності. Потік послуг, вироблених фондом здоров'я, зводиться, таким чином, до "вільного від хвороб часу". Більшість дослідників вважають, що особи з кращого освітнього підготовкою більш ефективні у виробництві й використанні свого «капіталу здоров'я»: ведуть більш здоровий спосіб життя, обирають у середньому не такі шкідливі і небезпечні професії, розумніше користуються медичними послугами, захоплюються туризмом і т.д.

Безумовно, чим менше хвороб, тим вище рівень здоров'я населення країни і віддача від капіталовкладень в охорону здоров'я.

Очевидний зв'язок здоров'я зі здатністю до ефективної праці і підвищення особистого та суспільного добробуту. Низький рівень здоров'я населення перешкоджає розвитку економіки країни. Проблема відтворення людського капіталу через розвиток фізичної культури і туризму включає в себе безліч аспектів. Одним з найбільш важливих слід визнати пошук реальних джерел інвестування розвитку фізичної культури і туризму як елементів формування людського капіталу. Джерелами необхідних засобів для широкого залучення працівників до фізичної культури і туризму можуть бути:

- витрати роботодавців на основну та додаткову оплату праці, а також безпосередні вкладення у розвиток фізичної культури і туризму в рамках діючої підприємницької структури, або регіону;
- бюджетні витрати на цільові комплексні програми такі як програма «Фізичне виховання - здоров'я нації», інші соціальні програми;
- індивідуальні витрати громадян на підтримку і зміцнення здоров'я, в тому числі на фізичну культуру і туризм.

З допомогою рекреаційних ресурсів АР Крим, національний людський капітал може піднятися на вищий. Крим має велику перевагу перед іншими регіонами України в екологічній обстановці, що дозволяє

Вплив ресурсів рекреації і оздоровлення АР Крим на людський капітал України проаналізовано статистичними даними діяльності санаторно-курортного комплексу за 2009 рік [4, с.87], в порівнянні з 2007/2008, а також з 2000 роками [5, с.82], у таблиці 1.

Таблиця 1. Основні показники діяльності закладів санаторно-курортного комплексу

Показник	2000	2008	2009
Кількість санаторно-курортних закладів, (одиниць)	519	553	554
Кількість ліжок (місць) у санаторно-курортних (оздоровчих) закладах – цілорічних, (одиниць)	40935	47237	48840
Кількість ліжок (місць) у санаторно-курортних (оздоровчих) закладах – у місяць максимального розгортання, (одиниць)	121576	121004	119514
Середньооблікова кількість працюючих у санаторно-курортних (оздоровчих) закладах, (осіб)		39886	37695
Кількість оздоровлених осіб у санаторно-курортних (оздоровчих) закладах – протягом тривалого часу, (осіб)	769811	1044202	880927
Кількість оздоровлених осіб у санаторно-курортних (оздоровчих) закладах – протягом 1–2 днів, (осіб)	12463	36961	26449
Кількість дітей, що були оздоровлені, (осіб)	241443		237367
Кількість фактично проведених ліжко-днів (людино-днів) усіма оздоровленими	-	14342255	12461142
Фінансова діяльність закладів санаторно-курортного комплексу			
Доход (виручка) від реалізації робіт, послуг і товарів, (тис.грн.)		794663,8	877848,6
Прибуток, (тис.грн.)	35689,1	75727,1	108406,0
Збиток, (тис.грн.)	25626,9		25188,0
Рентабельність від операційної діяльності, %		4,7	10,3

Автономну Республіку Крим відвідують не тільки з метою санаторно-курортного лікування: кримський півострів – одне з найвідоміших та найпривабливіших місць відпочинку країни.

Цілорічний ліжковий фонд закладів відпочинку у 2008-2009р. становив 10,1 тис. ліжок (місць), у місяць максимального розгортання ємність закладів відпочинку становила 59,8 тис. ліжок (місць). Порівняно з попереднім сезоном, цілорічний ліжковий фонд збільшився на 7,3%, а у місяць максимального розгортання навпаки зменшився на 3,6%.

Усього у 2008-2009р. санаторно-курортні заклади АР Крим відвідало 237,4 тис. дітей, з них лише 2,2 тис. відпочивало протягом 1–2 днів.

Традиційно, найбільша чисельність дітей перебувала у санаторно-курортних закладах м. Євпаторії – 43,6% оздоровлених дітей, 28,1% дітей пройшли курс санаторного лікування та відпочили у м. Ялта, понад 8,1% – у м. Алушта [6].

З наведеного аналізу видно, що потенціал розвитку національного людського капіталу дуже високий. Рекреаційні ресурси Криму здатні оздоровити багату кількість людей, знизити показники смертності в Україні. Це, значною мірою, відобразиться на стані людського капіталу нашої країни. Також, від активізації санаторно-курортного комплексу держава отримає додаткові кошти у державну казну.

Висновки і пропозиції. Людський капітал займає важливе місце в розвитку економіки країн і всецілому розвитку суспільства. Розвиток теорії людського капіталу привело до того, що основним джерелом доходів сьогодні є здібності людей. Завдяки теорії людського капіталу вкладення в людину стали розглядатися як джерело економічного зростання, не менш важливий, ніж "звичайні" капіталовкладення.

Висока працездатність і кваліфікація працівника цінується на успішних фірмах і підприємствах.

необхідні висококваліфіковані кадри на підприємствах. Але слід звернути увагу на фізичну складову поняття «людський капітал». Завдяки теорії людського капіталу вкладення в людину стали розглядатися як джерело економічного зростання, не менш важливий, ніж "звичайні" капіталовкладення, наприклад, капіталомістке вдосконалення організації використання різних застарілих технологій.

Нарощування фізичних переваг є запорукою досягнення успіху. Ефективність розвитку підприємства та економіки держави в цілому у величезній мірі залежить від того, скільки коштів і в який момент часу вони спрямовуються на розвиток фізичного аспекту людського капіталу. Даний вид вкладень приносить значний за обсягом, тривалий за часом і інтегральний за характером економіко-соціальний ефект, тому є вигідним з точки зору людини, підприємства і всього суспільства в цілому.

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що розвиток фізичної культури і туризму через участь у формуванні людського капіталу сприяє підвищенню якісного складу трудових ресурсів, витрати на них окупляться зростанням продуктивності праці та збільшенням маси прибутку.

Таким чином, для оптимізації діяльності санаторно-курортного комплексу і збільшення його впливу на людський капітал слід розробляти програми щодо вдосконалення їх діяльності. Також на цю проблему слід звернути свою увагу працедавцям: створити здорову атмосферу на підприємстві (особливо психологічну), давати можливість вчасно лікуватися, оздоровлюватися і відпочивати своїм співробітникам.

Джерела та література:

1. Гришнова О. А. Людський розвиток : навч. посіб. / О. А. Гришкова. – К. : КНЕУ, 2006. – 308 с.
2. Осадчий Є. С. Туристсько-рекреаційні ресурси / Є. С. Осадчий, Н. З. Вельгош. – Сімферополь : ТОВ «ДіАйПі», 2007. – 180 с.
3. Экономическая теория. Трансформирующая экономика / под ред. И. П. Николаевой. – М. : Юнити, 2004. – 417 с.

4. Санаторно-курортне лікування, організований відпочинок та туризм в АР Крим у 2008/2009 році : стат. зб. – Сімферополь : Гол. управління статистики в АР Крим, 2009. – 147 с.
5. Санаторно-курортне лікування, організований відпочинок та туризм в АР Крим у 2007/2008 році : стат. зб. – Сімферополь : Гол. управління статистики в АР Крим, 2008. – 140 с.
6. Санаторно-курортні і туристичні комплекси Автономної Республіки Крим : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.invest-crimea.gov.ua>

Чириченко Ю.В.

УДК 338.439.02

ІЄРАРХІЧНА СТРУКТУРА ЕКЗОГЕННИХ ТА ЕНДОГЕННИХ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ПРОДОВОЛЬЧИХ ПОТРЕБ

Вступ. Досліджуючи продовольчу проблематику ми дійшли висновку, що потреби людини повинні розглядатися у якості рушійної основи продовольчого розвитку.

Разом із тим, у сучасній науці не існує єдиної класифікації потреб, а також, не вирішеними залишаються питання, пов'язані із взаємодією потреб індивідуума та інститутів.

Таким чином, актуальності набуває вирішення наступних завдань.

Постановка завдання. дослідити шляхи та пріоритети задоволення потреб людини щодо продовольчого розвитку, в контексті інституціонального стимулюючого впливу.

Результати. Вивчаючи продовольчі потреби людини через призму відповідних наукових досліджень, ми постійно зустрічаємо тезу про те, що вичерпного переліку таких потреб не існує та і не може існувати. У своїй книзі Б.М. Генкін приводить вислів авторитетного психолога М. Аргайла, який зазначає, що повний перелік людських потреб залишається невідомим [3, С. 75].

Отже, акцент дослідження завдяки цьому був перенесений на побудову різноманітних класифікацій потреб людини яких на сьогодні існує чимало, а також, вивчення передумов виникнення цих потреб.

Найбільш авторитетною та відомою у світі є класифікація людських потреб А.Г. Маслоу, автора позитивної теорії мотивації, яку так чи інакше використовують майже усі дослідники піднятої проблематики, зокрема [1, 3]. Дослідник виділяє п'ять категорій потреб які він розташував у певній послідовності (ієрархії).

Названі потреби він детально описав у своїй книзі «Мотивація та особистість» [6, С. 60-72]. Ці групи становлять ієрархічну структуру, тобто передбачається, що потреби задовольняються послідовно в тому порядку, у якому вони перераховані. Таку схему зазвичай зображують у вигляді піраміди потреб, в основі якої лежать фізіологічні потреби. Найважливішим елементом теорії потреб є ієрархія потреб.

За А.Г. Маслоу, базові потреби організовані в досить визначену ієрархію, в основі якої лежить принцип відносного домінування. Так, потреба в безпеці сильніша, чим потреба в любові, оскільки вона домінує в організмі, що одержує наочне підтвердження, якщо обидві потреби не задоволені. У цьому відношенні фізіологічні потреби (які у свою чергу являють собою ієрархічну структуру) сильніше потреб у безпеці, які сильніше потреб у любові, які, у свою чергу, сильніше, потреб у повазі, які сильніше тієї унікальної потреби, яку ми назвали потребою в самоактуалізації [6, С. 108].

Найвідомішою модифікацією теорії А.Г. Маслоу є теорія ЖВЗ К.Алдерфера. За цією теорією існують три рівні потреб: Ж – життєві потреби (фізіологічні та потреби безпеки); В – потреби взаємин (пов'язані з міжособистісними стосунками); З – потреби зростання, поваги, самореалізації.

Основною програмної доповіді Міжнародної організації праці “Зайнятість, зростання і базові потреби” у 1976 році стала концепція базових потреб. Ця концепція передбачає формування соціально-економічної політики з урахуванням:

- обов'язкового забезпечення мінімальних потреб у харчуванні, одязі, житлі та побутовій техніці;
- покращання суспільних послуг (забезпечення доброякісною питною водою, підтримка належного санітарного стану місць проживання, розвиток громадського транспорту, організація охорони здоров'я, створення умов для здобуття освіти). [5, С. 551-552]

Проміж інших, менш відомих класифікацій потреб людини, окремої уваги, на наш погляд, заслуговує спільна робота маркетологів А. В. Бад'яна та В.В. Тамберга «Нова ринкова ніша. Від ідеї до створення нового затребуваного продукту» [4]. У цій роботі вченими запропоновано оригінальну модель людських потреб, тим більш цікаву, що вона мало перетинається із вже існуючими напрацюваннями та розглядає мотиви поведінки людини на споживчому ринку.

Рішенням, що дозволить нам побудувати ієрархічну класифікацію продовольчих потреб буде створення так званих «шарів потреб» де у ієрархічну структуру будуть вишикувані не самі продовольчі потреби, а їх групи, в межах яких вказані потреби не будуть мати у загальній класифікації жодних пріоритетів.

Також відзначимо, що по відношенню до будь якого індивіду у контексті класифікації його індивідуальних продовольчих потреб у конкретний часовий момент, мова повинна вестися як раз про чітку «піраміду потреб», тому що у цьому випадку буде існувати певна ієрархія у межах кожного шару потреб, викликана конкретним станом задоволення, або ж незадоволення кожної продовольчої потреби людини

На наступному етапі дослідження спробуємо визначити місце продовольчих потреб у вищезазначених класифікаційних моделях потреб люди